

Nationaal Register RailErfgoed verslag 2017 / 2018

Onderstaand wordt verslag gedaan van de ontwikkelingen in het **Nationaal Register Railerfgoed**¹ van **Historisch Railvervoer Nederland** (HRN) in de periode 2017-2018. Net als in de voorafgaande perioden werden in 2017 en 2018 naast de reguliere werkzaamheden op het gebied van **(1) beoordeling en registratie**, de nodige activiteiten op het gebied van **(2) evaluatie** en inhoudelijke en procedurele aanpassingen ontplooid. Die evaluatie betreft het Nationaal Register Railerfgoed zèlf met bijbehorende procedures en **(3) de externe samenwerking**, met name met de **stichting Mobiele Collectie Nederland** (MCN) en het **Nationaal Register Mobiel Erfgoed** (NRME).

Hoewel er qua concrete beoordelingen wellicht niet zo heel veel gebeurd is, valt er vanuit de context waarbinnen het NRR functioneert, het Nationaal Register Mobiel Erfgoed van de stichting Mobiele Collectie Nederland, een flinke dynamiek te bespeuren. Omdat de ontwikkelingen op het brede mobiel-erfgoedgebied ook de beoordelingscommissie en de leden van HRN aangaan, wordt hier in dit verslag uitgebreid bij stil gestaan.

Een nieuwe collectiehouder meldde een bijzonder object aan voor het register: een metrostel van de eerste generatie van het Gemeente Vervoerbedrijf Amsterdam (GVB). Een railvervoermiddel met een interessante culturele biografie en een hoge representatiewaarde. *Foto: via wijnenemjeme.nl, Vervoerregio Amsterdam*

- 1 Het begrip 'Railerfgoed' vervangt sinds 2014 het oude 'Railmonumenten', maar er is nog geen gelegenheid geweest de nieuwe naam in alle uitingen (webadres, mailadres enz.) door te voeren. Het begrip 'Railmonumenten' blijft bestaan voor alle railvervoermiddelen, die in dit register zijn opgenomen.

1. Beoordeling en registratie

Tijdens de verslagperiode kwam de beoordelingscommissie één maal bij elkaar, op 9 maart 2018. In totaal kwamen tien objecten langs. Twee daarvan werden beoordeeld en opgenomen in het register, één met een A-status, één met een B-status. De overige objecten wachten nog op beoordeling, als voldoende informatie is ingewonnen. Het overzicht van de nieuw geregistreerde objecten met hun status is te vinden in bijlage 1. Wie kennis wil nemen van de cultuurhistorische waarde van deze objecten (de motivatie bij de status) klikt in deze bijlage op het registernummer om naar het desbetreffende record in het register te gaan.

Al eerder werd opgemerkt dat het aantal voorgedragen objecten kleiner wordt. Registerbeheer en Beoordelingscommissie stelden vast dat hier sprake is van een trend en dat de collectiehouders hun cultuurhistorisch meest waardevolle objecten inmiddels hebben voorgedragen. In totaal gaat het nu om 850 historische railgebonden objecten, die het predicaat 'Railmonument' verdienen.

Nieuwe collectiehouder

Ook tijdens de onderhavige verslagperiode meldde zich een nieuwe collectiehouder, de **'Stichting Beheer Collectie Amsterdam Vervoer Museum'**. Deels beheert deze stichting de Amsterdamse trams die destijds door de Tramweg Stichting uit de boedel van het Amsterdams Openbaar Vervoermuseum zijn gered, deels gaat het om nieuw te verwerven en verworven objecten, waaronder een wel heel bijzonder object; een metrostel van het Gemeente Vervoerbedrijf Amsterdam (GVB), dat in 2018 voor het register werd voorgedragen.

Aangehouden

De rest van de objecten staat te boek als 'aangehouden' (ag) vanwege een gebrek aan informatie; deze worden bewaard tot een volgende gelegenheid, die zich hopelijk in 2019 zal voordoen. Aan de betreffende collectiehouders is (indien van toepassing) bericht gestuurd met een verzoek om aanvullende informatie.

Procedureel

In MCN-verband is in 2017 (na advies van de Registercommissie aan het MCN-bestuur) afgesproken om in het Nationaal Register Mobiel Erfgoed een tweetal open velden toe te voegen. In de eerste plaats een 'korte verhalende beschrijving van het object' en in de tweede plaats 'de betekenis van het object voor de Nederlandse mobiliteitsgeschiedenis'. Dit zullen verplicht in te vullen velden worden. Deze toevoegingen zijn op 9 maart 2018 voorgelegd aan de Sectie Beheer. Zie verder bij (3) onder 'Zichtbaarheid mobiel erfgoed' op bladzijde 5 en 6.

Verder valt te melden, dat het sinds 2017 mogelijk is om, naast drie foto's die -in klein formaat- altijd standaard bij te voegen waren (waarvan één verplicht), een beeldgalerij te creëren. Deze mogelijkheid moet nog aan de 'Toelichting invullen aanmeldingsformulier' worden gevoegd. Daarmee wordt het register alvast iets aantrekkelijker.²

Beoordelingscommissie

De beoordelingscommissie werd ook in de verslagperiode 2017-2018 voorgezeten door Stijn van Genuchten. Het secretariaat was in de vertrouwde handen van Peter Zorge.

Helaas hebben we afscheid moeten nemen van Bob Schooneveld, die in 2017 is overleden. Gememoreerd wordt het vele en diepgaande werk dat Bob Schooneveld, al sinds de oprichting van de commissie in 1998 actief, ten behoeve van het NRRe verrichtte en zijn fenomenale detailkennis

2 Zie bijvoorbeeld het record van de 'Hondekop' NS 766 (registernummer **006**), de button 'Beeld'. Deze mogelijkheid bestaat ook in de andere sectoren.

van het spoorwegwezen. Sinds enkele jaren maakte hij bovendien deel uit van een trio met Peter Zorge en Max Popma, dat gedrieën het Beheer van Nationaal Register Railerfgoed vormde. Allerwege herinnert men zich de buitengewoon prettige samenwerking met hem; hij zal om zijn kennis én om zijn persoon zeer gemist worden.

Geprobeerd wordt om de kennis van Bob Schooneveld, voor zover digitaal te verwerven, voor het NRRe beschikbaar te houden.

Wat de personele samenstelling van de beoordelingscommissie betreft, valt verder te melden dat Marie-Louise ten Horn van Nispen heeft aangegeven zich terug te trekken uit de commissie en dat Max Popma de eindverantwoordelijkheid van het register per 1-1-2019 overdraagt aan Kees Wielemaker, nu nog voorzitter van HRN en van de Sectie Beheer.

Max Popma blijft als adviseur culturele waardering aan de commissie verbonden, terwijl in de vacature van Marie-Louise Ten Horn van Nispen is voorzien door de toetreding van Hans Buiten. Hij is verenigingshistoricus van de ANWB en heeft veel kennis van de historische ontwikkeling van de infrastructuur in ons land. De door het overlijden van Bob Schooneveld ontstane vacature 'deskundige geschiedenis en rollend materieel spoorwegen (hoofdspoor en lokaalspoor)' wordt ingevuld door Peter Zorge. Deskundigen op het gebied van 'geschiedenis en rollend materieel tramwegen (interlokale en lokale tram)' en 'geschiedenis en rollend materieel industriespoor (normaal- en smalspoor)' zijn inmiddels eveneens gevonden.

Benoeming moet officieel moeten plaatsvinden door het bestuur van HRN of, voor deze, de Sectie Beheer. Onder voorbehoud van deze benoemingen is de actuele samenstelling van de beoordelingscommissie (per 31-12-2018) te vinden in bijlage 2.

Sectie Beheer

Eveneens op 9 maart 2018 vond een gezamenlijke bijeenkomst plaats met de Beoordelingscommissie en de Sectie Beheer. Bij deze bijeenkomst was aanwezig de heer Michel Dispa, bestuurslid van HRN, die aangaf zo'n bijeenkomst als belangstellende een keer te willen bijwonen.

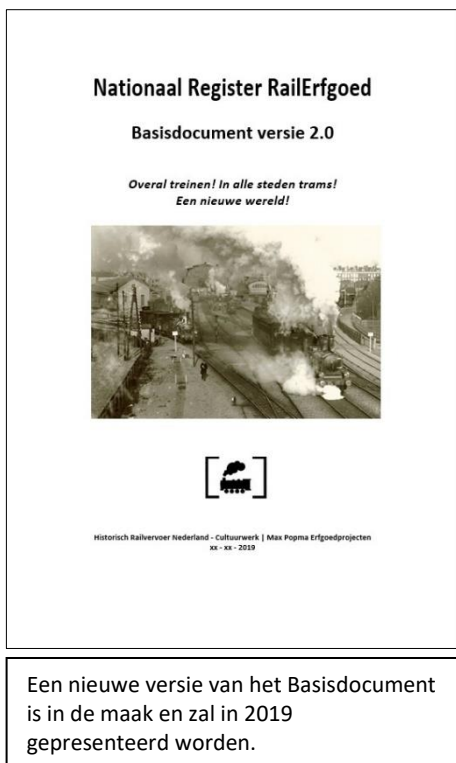
Traditiegetrouw worden in de Sectie Beheer ook de procedurele zaken besproken en is de immer voortgaande evaluatie van het registerproces, ook in relatie tot recente ontwikkelingen rond het NRME, aan de orde. Onderstaand wordt onder het kopje 'Evaluatie' nader op de inhoud van dit proces ingegaan.

Wat de personele samenstelling van de Sectie Beheer betreft moet ook hier het verscheiden van Bob Schooneveld genoemd worden; hij vertegenwoordigde de Beoordelingscommissie in de sectie. De actuele samenstelling van de sectie Beheer (per 31-12-2018) te vinden in bijlage 2.

2. Evaluatie

Tijdens het permanente evaluatieproces kwamen ook in de onderhavige verslagperiode enkele zaken van inhoudelijke en procedurele aard aan de orde. Deels kwamen deze zaken voort uit de (externe) samenwerking met andere partijen, zoals de stichting Mobiele Collectie Nederland; deze worden in het volgende hoofdstuk (3) verder behandeld.

Interne zaken betreffen met name het Basisdocument en de afhandeling van de financiën van het NRRe.

Een nieuwe versie van het Basisdocument is in de maak en zal in 2019 gepresenteerd worden.

Het Basisdocument

In het verslag van de voorgaande periode werd reeds melding gemaakt van noodzakelijke aanpassingen van het Basisdocument, dat tot voor enkele jaren een uitstekende onderlegger was voor de werkzaamheden ten behoeve van het NRRe, maar dat inmiddels (daterend uit 1999) aan vernieuwing toe is. De huidige beheerder van het register, Max Popma, heeft deze vernieuwing op zich genomen; begin 2019 moet deze zijn afgerond.

De afgelopen jaren, ook in de verslagperiode 2017-2018, zijn diverse zaken aan de orde geweest die aanpassingen behoeven. Begrippen als culturele waarde en authenticiteit en de rol van reconstructies en replica's in het NRRe zijn daarvan enkele voorbeelden.

Financiën

Vanuit het Beheer van het Nationaal Register Railerfgoed is aan de penningmeester van HRN in beide jaren de nodige informatie verstrekt om de verdere financiële administratie (het innen van de bijdragen van de collectiehouders) te kunnen uitvoeren. Daarbij kwamen eind 2018, onder meer door toedoen van oplettende collectiehouders, enkele

onregelmatigheden aan het licht, die in goede samenwerking met penningmeester Hein Ruijgers konden worden opgelost.

Op eigen initiatief heeft Ruijgers bovendien na jaren duidelijkheid weten te creëren in de situatie in Amsterdam. In overleg met het Stichts Trammuseum, de Tramweg Stichting, de RETM, de Electricische Museumtramlijn Amsterdam (EMA) en Stichting Beheer Collectie Amsterdam Vervoer Museum is een nieuw overzicht opgesteld, dat de actuele stand van zaken weergeeft. Ruijgers heeft hier de nodige tijd en energie in gestoken en een woord van dank is zeker op z'n plaats.

3. Samenwerking

De *externe samenwerking* met partijen als de stichting Mobiele Collectie Nederland (MCN) in het kader van het Nationaal Register Mobiel Erfgoed (NRME) is uiteraard voortdurend aan de orde. Daarnaast heeft tijdens de verslagperiode de *interne samenwerking* met partijen binnen de sector Rail een nieuwe stimulans gekregen. Het gaat hierbij om mogelijke samenwerking met de Nationale Museummaterieel Database en SOMDA (Spots en Omlopen Database) in een project dat oorspronkelijk mede geïnitieerd is door NS.

Externe samenwerking: MCN en het Nationaal Register Mobiel Erfgoed

Sinds het jaar 2000 werkt Historisch Railvervoer samen met de koepelorganisaties in de andere sectoren van het mobiel erfgoed, te weten de **Federatie Varend Erfgoed Nederland** (FVEN, sector water), de **Federatie Historische Automobielen en Motorfietsclubs** (FEHAC, sector weg) en de **Nationale Federatie Historische Luchtvaart** (NFHL, sector Lucht). Om deze samenwerking te formaliseren is destijds de stichting Mobiele Collectie Nederland (MCN) opgericht. In het bestuur van de stichting MCN hebben namens HRN Kees Wielemaker en John Sabelis zitting.

Nationaal Register Mobiel Erfgoed

Deze samenwerking is van belang voor het Railregister, omdat vanaf de oprichting van MCN wordt gewerkt aan een gezamenlijk register voor *alle historische vervoermiddelen* met betekenis voor de

Nederlandse mobiliteitsgeschiedenis, het Nationaal Register Mobiel Erfgoed (NRME). Het NRME is sinds 2007 (inhoudelijk en technisch) integraal onderdeel van het NRME en mede onderhevig aan de afspraken op MCN-niveau ten aanzien van de vier sectorale registers. Daartoe is in 2005 en 2009 een convenant getekend, waarin de uitgangspunten voor het gezamenlijk NRME worden geschetst. Onderdeel van dit convenant is het Waardestellend kader mobiel erfgoed (WSK), dat in 2005 onder leiding van RACM en ICN werd vastgesteld en gepubliceerd.³

Erfgoed dat beweegt!

In het verslag van de ontwikkelingen binnen het NRME van de voorgaande periode 2015-2016 werd melding gemaakt van een traject, gestart in 2012 met destijds financiële ondersteuning van het Mobiel Erfgoed Centrum te Rotterdam, dat tot doel had het mobiel-erfgoedbrede proces van registratie en culturele waardering te stroomlijnen en te actualiseren. Dat resulteerde uiteindelijk in de derde, sterk gewijzigde druk van de publicatie 'Erfgoed dat beweegt - Handboek culturele waardering mobiel erfgoed (kortweg 'Edb!'), dat werd gepresenteerd tijdens het eerste mobiel-erfgoedcongres in 2015.

Sindsdien vormt Edb! uitgangspunt van de gezamenlijke registeractiviteiten binnen MCN, en daarmee binnen HRN. Na deze publicatie en overleg met RCE over de verdere ontwikkeling van het NRME is een kwartiermaker aangesteld in de persoon van de heer John Koster, die onderzoek heeft gedaan naar en gerapporteerd over de wijze waarop e.e.a. geoperationaliseerd kan worden. De kwartiermaker heeft zijn bevindingen eind 2016 gepresenteerd tijdens een bijeenkomst met MCN, waar ook vertegenwoordigers van HRN aanwezig waren; een PDF van de presentatie is in februari 2017 naar het MCN-bestuur gestuurd. Inmiddels heeft ook het bestuur van HRN van deze PDF kennis kunnen nemen.

Toekomstvisie Nationaal Register Mobiel Erfgoed

Mede op basis van de bevindingen van de kwartiermaker heeft in 2017 de 'Registercommissie' van MCN een toekomstvisie voor het register gepresenteerd.^{4,5} Daarin wordt (onder andere) gezien hoe de diverse bevindingen kunnen worden geïmplementeerd, hetgeen weer heeft geleid tot een plan voor het 'Mobiel Erfgoed Plein', waarin het Nationaal Register Mobiel Erfgoed zal worden opgenomen, net als 'Toonbeelden van Mobiel Erfgoed' uit 2016. Aan dit laatste project is door Historisch Railvervoer Nederland intensief meegewerkt.⁶ Het is de bedoeling dat dit Plein in een later stadium als 'portal' voor het mobiel erfgoed gaat fungeren.

In 2018 is door het MCN-bestuur besloten de opbouw van het NRME nu krachtig ter hand te nemen en daarvoor een dossierhouder te benoemen die verantwoordelijk wordt voor het eindresultaat en

- 3 Informatie over het Nationaal Register Mobiel Erfgoed is te vinden op de website van dit register: <http://www.nrme.nl>. Informatie over de stichting Mobiele Collecte Nederland: <http://www.mobielecollectienederland.nl>. Zie voor het convenant van 2010: http://www.mobiel-erfgoed.nl/docs/Convenant_NRME_dd_100317_getekend.pdf. Dit convenant is inmiddels aan herbevestiging, c.q. vernieuwing toe. RACM en ICN zijn samengevoegd tot de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).
- 4 In deze Registercommissie, die opereert onder en rapporteert aan het MCN-bestuur hadden in 2017-2018 vertegenwoordigers van de vier sectorale registers zitting: Thedo Fruithof (Register Varend Erfgoed Nederland), Kees Wielemaker (Nationaal Register RailErfgoed), Arno van der Holst (Nationaal Register Vliegend Erfgoed en Ben Boortman (Nationaal Register Rijdend Erfgoed). Max Popma fungeerde in zijn hoedanigheid van Beheerder (a.i.) van het Nationaal Register Mobiel Erfgoed als secretaris van deze commissie.
- 5 Zie: 'Toekomstvisie voor een Digitaal Platform Mobiel Erfgoed' (bijgevoegd). Essentieel in deze toekomstvisie is het 'drielagenmodel', waarbij het register de onderste laag vormt; dit is de basis waarop tal van andere producten op het gebied van digitale zichtbaarheid ontwikkeld kunnen worden.
- 6 Zie: www.toonbeelden.com.

in eerste instantie een projectplan met een begroting gaat schrijven. De heer Folkert Horst neemt deze taak op zich.

Zichtbaarheid mobiel erfgoed

Eind 2016 heeft het MCN-bestuur namelijk een nieuw beleidsplan opgesteld, waarin het element zichtbaarheid, zowel fysiek als digitaal, meer dan voorheen een zeer belangrijke rol speelt.⁷ Dit nieuwe speerpunt komt voort uit de overtuiging dat het 'bevorderen van maatschappelijk en politiek draagvlak voor het behoud van mobiel erfgoed' gestimuleerd wordt door het vergroten van de fysieke en virtuele zichtbaarheid daarvan, maar ook doordat MCN de 'maatschappelijke taak (heeft) om de mobiliteitsgeschiedenis levend te houden'.

Het NRME is uiteindelijk de basis, waar alle informatie over de individuele objecten verzameld wordt. In dit licht moet ook de bovengenoemde toevoeging van de twee velden worden gezien, de 'korte verhalende beschrijving van het object' en de 'de betekenis van het object voor de Nederlandse mobiliteitsgeschiedenis'. Dit zullen verplicht in te vullen velden worden. Qualitate qua geldt dit dus ook voor het NRRe.

Meer dan de korte zakelijke wijze waarop de andere velden dienen te worden ingevuld, kunnen genoemde velden, vanwege hun verhalende karakter, een belangrijke rol spelen in de communicatie over het mobiel erfgoed naar een breed, in geschiedenis en erfgoed geïnteresseerd publiek.

Eén en ander is ook geheel in lijn met het beleid van het Ministerie van OCW, zoals verwoord door Minister Bussemaker die tijdens het tweede Nationaal Congres Mobiel Erfgoed in 2016 voor de komende jaren een groot bedrag beschikbaar stelde om de zichtbaarheid van het mobiel erfgoed verder te vergroten.

Mobiel-erfgoedbrede projecten

In 2017 is MCN al actief geweest om die fysieke zichtbaarheid te vergroten door samenwerking met Open Monumentendag (OMD) en het Nederlands Openluchtmuseum (NOM) in een aantal mobiel-erfgoedbrede projecten. Ook vanuit de sector Rail is daarin actief geparticipeerd, onder andere in Twente en tijdens in het in het evenement 'mobiel erfgoed van stad en streek' in het NOM te Arnhem.⁸

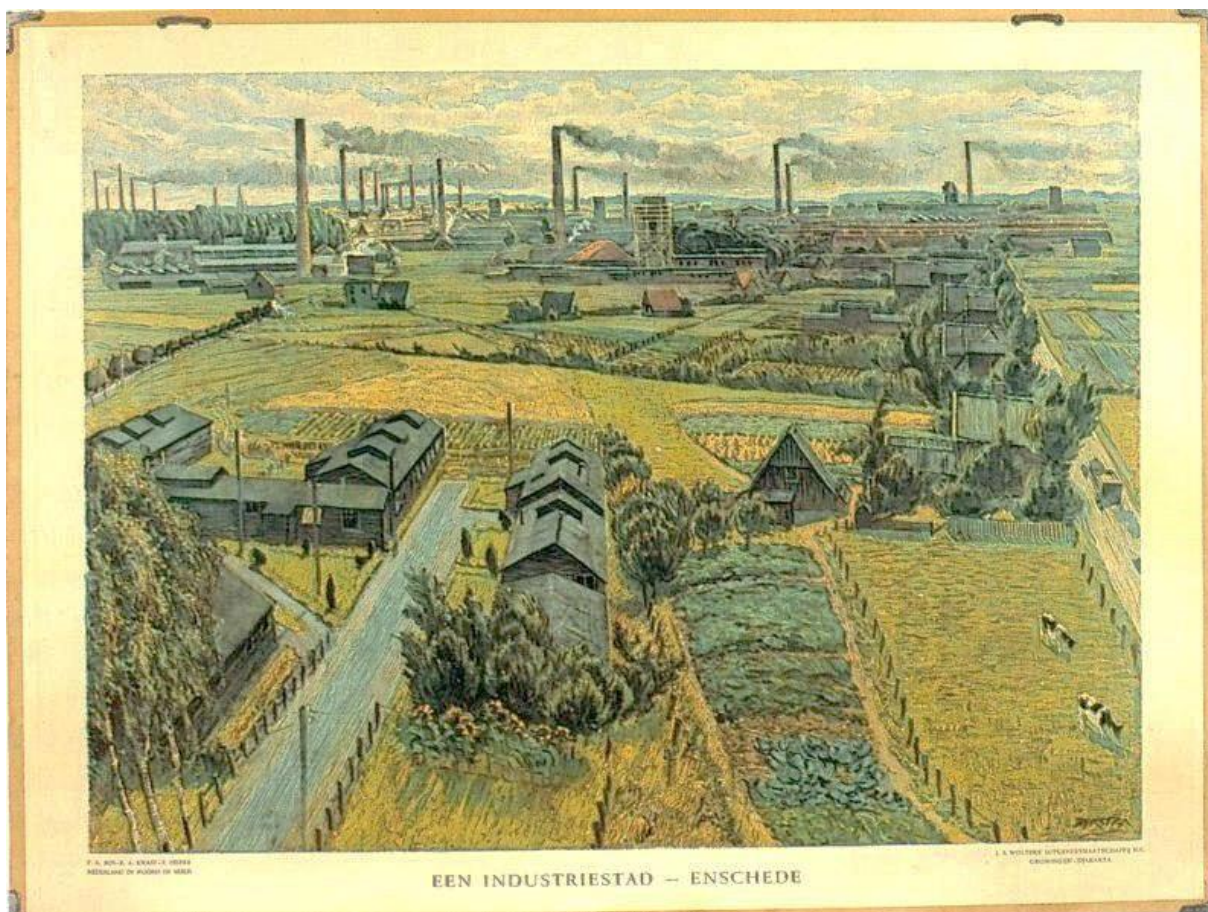
In 2018 is bovendien door MCN een begin gemaakt met een nieuwe 'onderneming', zij het nog als 'proef'. Het gaat hier om de Historische Atlas van het Mobiel Erfgoed, waarbij langs digitale weg belangrijke mobiliteitshistorische plekken worden gekoppeld aan mobiel erfgoed, dat op die plek heeft dienst gedaan. Zinnige en op een brede doelgroep toegesneden informatie over dat mobiel erfgoed vanuit het NRME is dan van groot belang.

Het gaat hier om een samenwerkingsproject met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Tijdens de tweede bijeenkomst van het 'Platform Mobiel Erfgoed' op 12 december 2018 werden de eerste resultaten van deze proef gepresenteerd.⁹

7 Zie: MCN Beleidsplan 2016-2020 (bijgevoegd).

8 Zie respectievelijk http://www.mobiel-erfgoed.nl/VMM_TextielTwente_Intro.htm en http://www.mobiel-erfgoed.nl/VMM_NOM_SenS_Home.htm.

9 Zie de homepage van de stichting MCN voor een verslag van deze bijeenkomst: www.mobielecollectienderland.nl. Via de homepage is ook het resultaat van deze proef bereikbaar, met als voorbeeld mobiliteitshistorische plekken en mobiel erfgoed in Leeuwarden.

In 2017 vertelde MCN in een aantal mobiel-erfgoedbrede projecten in Twente het verhaal van het **mobiel erfgoed en de Textielindustrie** en in het Nederlands Openluchtmuseum verhaalde MCN van het **mobiel erfgoed van stad en streek**. In beide gevallen werd samengewerkt met organisaties uit alle vier de sectoren van het mobiel erfgoed, ook met de sector Rail. *Beeld: Schoolplaat, geschilderd door Johan Dijkstra via Wikimedia Commons; Cees van de Wetering*

NRME en NRRe

Tijdens de gezamenlijke bijeenkomst van de Beoordelingscommissie en de Sectie Beheer op 9 maart 2018 werden bovenstaande zaken, voor zover toen al bekend en relevant, besproken.

Belangrijke onderwerpen waren (1) de stand van zaken met betrekking tot de relatie van het NRRe en het NRME en (2) de Toekomstvisie voor een Digitaal Platform Mobiel Erfgoed. Verder werd (3) de implementatie van het Waardestellend kader, sinds de publicatie van de derde druk van *Erfgoed dat beweegt!*, weer voldoende relevant werd geacht om nog eens de revue te laten passeren, zeker in het kader van de digitale zichtbaarheid.

(1) Stand van zaken

In de **sector Water** bestaat het Register Varend Erfgoed Nederland (RVEN) uit vele deelregisters die onderling worden afgestemd binnen de FVEN. Deze deelregisters verschillen onderling sterk, maar worden wel centraal ontsloten.¹⁰ Het RVEN kent wel een vorm van culturele waardering (op basis van authenticiteit), maar deze wordt niet gepubliceerd.

De **sector Weg** kent de meeste objecten en de grootste variëteit. Objecten worden desondanks in één format ingevuld en gepresenteerd. De FEHAC beheert het register voor deze sector, ook voor de niet-gemotoriseerde voertuigen als rijwielen, rijtuigen, wagens en karren.¹¹ De categorie 'autobussen' is hierin zeer volledig opgenomen en van een eveneens volwaardige cultuurhistorische waardering voorzien.¹²

In de **sector Lucht** bestaat een register, dat slechts gedeeltelijk openbaar is. Dit gaat voornamelijk om een aantal in 2017 ingevoerde vliegtuigen van het Nationaal Militair Museum.¹³ Aan de toegankelijkheid en verdere ontwikkeling wordt door de NFHL gewerkt.

(2) Bevindingen kwartiermaker; rapport Registercommissie

Wat het register betreft is geconstateerd dat 'Rail' relatief gezien verder is met de registratie en publicatie dan de andere modaliteiten. De manier van registratie in de sector Rail wordt door de Sectie Beheer nog steeds als zeer bevredigend gezien. Geregistreerd wordt alleen na beoordeling op cultuurhistorische waarde. Daarmee wordt inzicht verschaft in de rol die het betreffende railvervoermiddel (of de serie of het type, waartoe dit vervoermiddel behoort) in de railgeschiedenis van ons land gespeeld heeft. Dat gebeurt verder alleen integraal bij de autobussen in de sector Weg.

De sectie Beheer en de Beoordelingscommissie concluderen dat in het algemeen geen aanleiding bestaat om inhoud en werkwijze van het NRRe radicaal te wijzigen. Wel zullen *authenticiteit* en de rol van *reconstructies* en *replica's* in een nieuwe versie van het Basisdocument worden opgenomen en zal er derhalve ruimte voor worden gemaakt in de bestaande database.

Verdere ontwikkelingen in het NRME worden door de vertegenwoordiging van HRN in het MCN-bestuur toegejuicht, maar tevens nauwlettend en kritisch gevolgd. Met name de ontwikkeling in de verhouding tussen 'geïnterpreteerde' en 'geregistreerde' objecten in het NRME verdient in dat opzicht aandacht, vooral waar onder het mom van 'inclusiviteit' de grens tussen beide soorten van opname in het NRME dreigt te verflauwen en doelen en karakter van het NRRe en NRME mogelijk te ver uiteen gaan lopen.¹⁴

10 Zie <http://www.fven.nl/rven-register>.

11 Zie <http://www.nrme.nl>: Bladeren in de collectie > Sector Weg (selecteer bij *Vind* 'Alle objecten' en bij *Toon max. resultaten per pagina* 'alle').

12 Zie <http://www.nrme.nl>: Zoeken in de collectie > Sector Weg > selecteer bij *Categorie/klasse* 'Autobussen'. Deze cultuurhistorische waardering vindt plaats volgens het Waardestellend kader voor het mobiel erfgoed en is in die zin zelfs vollediger dan de waardering in de sector Rail.

13 Zie <http://www.nrme.nl>: Bladeren in de collectie > Sector Lucht (selecteer bij *Vind* 'Alle objecten' en bij *Toon max. resultaten per pagina* 'alle').

14 Zie in deze vooral het verslag van het NRRe over de periode 2015-2016 vanaf blz. 9 'inclusiviteit'.

(3) Implementatie Waardestellend kader mobiel erfgoed

Aansluitend op de opmerkingen onder (2) over de cultuurhistorische waarde en de (historische) rol van mobiliteit en mobiel erfgoed in de geschiedenis van ons land, wordt opnieuw aandacht gevraagd voor de implementatie van het Waardestellend kader mobiel erfgoed, zoals dat in MCN-verband is afgesproken. Vooral de inbedding van de culturele waardering in een algemeen maatschappelijke historische context, waarin het railvervoer een rol speelt, wordt van groot belang gevonden. Dit moet tot uiting komen in de voordrachten, maar ook in de via NRRe gecommuniceerde informatie. Twee voorbeelden uit de verslagperiode 2017-2018 kunnen dit illustreren:¹⁵

- Griendtsveen. Het industrieel smalspoor heeft een historisch belangwekkende positie binnen de geschiedenis van het railvervoer in Nederland, maar ook in een historisch belangrijke tak van economie in Nederland, de turfwinning. En natuurlijk in de geschiedenis van dit deel van Drenthe, waar de vervening een doorslaggevende rol in de regionale geschiedenis heeft gespeeld. Niet alleen technische eigenschappen (voortbeweging, spoorwijdte) en het type locomotief is belangrijk bij de cultuurhistorische waardering, maar ook de rol, die object en type hebben gespeeld in die geschiedenis. Zoals in het boek *Erfgoed dat beweegt!* wordt betoogd, kan de culturele waardering een gelaagd geheel zijn, waardoor de betekenis van het object en de communicatie daarover via het register in belangrijke mate verdiept kunnen worden. Daardoor kan het object, of het type dat het object representeert, voor een breder publiek interessant worden.
- De voordracht van de Amsterdamse metro M23 nodigde uit tot een aanvullende motivering, waarbij het object gerelateerd kan worden aan alles wat zich in de jaren 1970 rond de bouw van de eerste metrolijn in Amsterdam afspeelde; de nieuwe woonwijk Bijlmermeer, de inzichten omtrent stedenbouw en stadsontwikkeling en de daarmee samenhangende stadsspoorplannen, het verzet tegen de metro, de Nieuwmarktrellen enz. In die context staat de metro voor meer dan alleen vervoer van A naar B en de technische aspecten van het stel. Aanvulling van de voordracht heeft inmiddels vanuit het Registerbeheer plaatsgevonden, in goed overleg met de collectiehouder.

Ondanks het feit dat dit van de collectiehouders meer werk vraagt, zijn commissie en sectie het er vrijwel unaniem over eens, dat de leden van HRN het belang van de relatie van het materieel met de (streek)historie moeten uitleggen en dat het relevant is dat de bezoeker een herkenbaar verhaal te horen krijgt dat breder is dan het object zelf. Ook zou een relatie gelegd moeten worden met de infrastructuur zelf. HRN-leden rijden niet zelden over historische spoorlijnen, terwijl andere spoorlijnen zijn opgebroken, terwijl die nog steeds een deel van de spoorhistorie ter plaatse vertellen. Verhalen vertellen wordt in de erfgoedwereld steeds belangrijker.

Max Popma en Kees Wielemaker maken een voorzet voor een brief aan de leden van HRN, waarin wordt aangegeven dat deze werkwijze in de toekomst wordt verlangd. De manier waarop de registratie van het **metrostel M23** is aangevuld kan hier als voorbeeld worden genomen, terwijl een voorbeeld uit een andere sector deze brief kan completeren. Het gaat dan om de **autobus 35 van de GTA**, tegenwoordig in de collectie van de Stichting Veteraan Autobussen.

Berenschot

Tenslotte kan wat betreft de samenwerking met MCN nog worden gemeld, dat in 2018 in opdracht van het Mobiel Erfgoed Centrum (MEC) te Rotterdam door organisatieadviesbureau Berenschot een onderzoek is uitgevoerd naar de behoeften van het mobiel-erfgoedveld en de wijze waarop het MEC in die behoeften zou kunnen voorzien. In november 2018 werd het verslag van dit onderzoek gepresenteerd.

¹⁵ Met nadruk wordt gesteld, dat het hier om *voorbeelden* gaat. Ze illustreren een breed voorkomend fenomeen.

Het **metrostel M23** representeert in een bredere maatschappelijke en politieke context ook het verzet tegen de Amsterdamse metroaanleg. Dat leidde in de jaren 1970 tot de beruchte **Nieuwmarktrellen**, waarbij tijdens de ontruimingen waterkanonnen werden ingezet tegen demonstranten en krakers die weigerden de woningen te verlaten. Een verhaal dat doorverteld moet worden Foto: *Hans Peters (Anefo) via Wikimedia Commons (CCO)*

Autobus 35 van de GTA representeert de doorbraak van de autobus in de jaren 1920, maar in een brede maatschappelijke en ruimtelijke context tevens de behoefte aan vervoer naar de talloze nieuwe woonwijken die in het Interbellum verrezen. In Amsterdam bijvoorbeeld naar het voor die tijd revolutionaire '**Betondorp**'. De relatie tussen deze bus en deze wereldberoemde wijk levert een interessant verhaal op. Foto: *Stichting Veteran Autobussen*

Wat het NRME, en daarmee het NRRe betreft, is één van de belangrijke aspecten van dit verslag dat nadrukkelijk het belang van het register wordt genoemd, dat immers bedoeld is om, zoals door MCN zelf geformuleerd, een 'overzicht te verkrijgen van het mobiel erfgoed in ons land' en 'inzicht in de culturele waarde daarvan'. Vervolgens wordt er voor gepleit dat de overheid (OCW en RCE) helpt bij het functioneren en houden van het NRME. Berenschot adviseert een 'invitational conference' met de direct betrokkenen, waarbij ook de opbouw van en het beheer over het NRME geagendeerd zou moeten worden. 'Het bevorderen dat de ontwikkelde waarderingsystematiek (bedoeld wordt het Waardestellend kader, MP) voluit toegepast wordt zodat er een goed inzicht ontstaat in de culturele waarden van de objecten in de onderscheidenlijke sectoren' wordt daarbij als apart punt genoemd.

Interne samenwerking

Tijdens de verslagperiode heeft ook de samenwerking met partijen binnen de sector Rail een nieuwe stimulans gekregen. Met de Nederlandse Vereniging van Belangstellenden in het Spoor- en tramwegwezen (NVBS), de Nationale Museummaterieel Database en SOMDA (Spots en OMlopen Database) is gesproken over de mogelijkheid om een gezamenlijke database aan te leggen, waarin alle informatie over (museum- en ander) materieel kan worden opgenomen, en waaruit iedere organisatie de eigen informatie kan destilleren. Voor het NRRe betekent dat in ieder geval dat de velden voor het NRRe (en het NRME) in deze database opgenomen worden.

De (inhoudelijke) samenwerking met de NMMD¹⁶, die eerder op praktische overwegingen stuitte, kan voor de verschillende partijen zeer profijtelijk zijn. Oorspronkelijk was ook de NS bij dit initiatief betrokken, maar onze nationale spoorwegmaatschappij heeft zich inmiddels weer teruggetrokken. Geconcludeerd werd dat het ontwikkelen van de dergelijke database ICT-technisch geen probleem hoeft te zijn, maar dat hier tijd, mankracht en middelen mee gemoeid zullen zijn. Daarbij zijn voor de verdere invoer en ontsluiting diverse autorisatiemogelijkheden en API's nodig die ontwikkeld moeten worden, hetgeen eveneens hier tijd, mankracht en middelen vergt.

Verder zou de database van het NRRe losgekoppeld moeten worden van die van het NRME, wat een verregaande beslissing is. De gesprekken hierover worden zeker voortgezet.

4. Tot slot

Tot slot geeft het voorgaande aanleiding tot enkele overwegingen en aanbevelingen:

- De periode 2017-2018 gaf wederom minder voordrachten en beoordelingen te zien. Zeker hebben collectiehouders hun cultuurhistorisch meest waardevolle objecten inmiddels wel voorgedragen, maar zijn er nog organisaties die weinig of geen objecten te beoordeling en registratie aanmelden. Hier ligt nog (altijd) een taak voor HRN.
- De implementatie van het Waardestellend kader, zoals eerder in MCN-verband afgesproken, verdient de nodige aandacht, zeker waar het gaat om de voor inbedding van de culturele waardering in een algemeen maatschappelijke historische context waarin het railvervoer een rol speelt. Ook hier een taak voor HRN, waarbij de vraag relevant is, of ook collectiehouders die hun objecten al geregistreerd hebben, hiertoe aangespoord zouden moeten worden.
- Wat betreft de ontwikkeling van het NRME, waarvan het Nationaal Register Railerfgoed een integraal onderdeel is, was in er het verslag van de periode 2015-2016 sprake van dat de ontwikkeling daarvan 'meer nog dan in 2013-2014 in een stroomversnelling raakte' en dat 'de samenwerking met de andere sectorale registerorganisaties in MCN-verband (...) de komende jaren cruciaal' wordt. We kunnen rustig constateren dat in de onderhavige verslagperiode wederom sprake was van een flinke dynamiek. Een koerswijziging richting 'fysieke zichtbaarheid' bij MCN en een 'Toekomstvisie voor een Digitaal Platform Mobiel Erfgoed' en een 'Mobiel Erfgoed

16 Zie: www.nmld.nl

Plein', een rapport van Berenschot en nieuwe initiatieven in het kader van de Historische Atlas Mobiel Erfgoed nopen binnen de sector Rail tot intensivering van inzet en constructieve samenwerking, maar ook tot een 'stevige positie op het vinkentouw', zoals ook al in het verslag over de periode 2015-2016 werd bepleit.

- Aan de voorgenomen verbetering op het gebied van de interne en externe communicatie is ook in de periode 2017-2018 naar vermogen gewerkt. Het Registerbeheer hoopt meer zichtbaar geweest te zijn en beter bereikbaar voor collectiehouders. Het verslag over de onderhoudsperiode 2017-2018 zal wederom breed verspreid worden; binnen, maar vooral ook buiten de railsector.

Het Beheer van het Nationaal Register Railerfgoed, februari 2019

Max Popma en Peter Zorge

Cultuurwerk | Max Popma Erfgoedprojecten

Klaarkampstraat 7 - 8801 BC Franeker

0644 978 730 - popma@cultuurwerk.nl

Website: [Nationaal Register Railerfgoed](#)

Bijlage 1: Resultaten - overzicht beoordelingen

Tussen 1-1-2017 en 31-12-2018 zijn de volgende objecten in het Nationaal Register Railerfgoed ingeschreven met de status(sen) en registrummer(s):

Object	Status	Regnr
Goederenwagen NS 910 5 072 Ucs (99610 Ucs / STAR U245)	B	<u>830</u>
Elektrisch stel GVBA M23 - metro	A	<u>857</u>

De link in het registrummer verwijst naar het desbetreffende record in de registerdatabase van het Nationaal Register Mobiel Erfgoed, waar het NRRre integraal onderdeel van is. In de database wordt de cultuurhistorische waarde vermeld (= de motivatie bij de status).

Bij hun indienststelling rond 1960 waren deze silowagens (ook bekend als 'bollenwagens') een voorbeeld van de moderne wijze waarop de NS rond 1960 het goederenvervoer aanpakte met gespecialiseerde wagens en innovatieve technieken. ('Voor elk vervoer een wagen')

Binnen de Mobiele Collectie Nederland zijn diverse silowagens aanwezig die als erfgoed behouden konden worden. Het exemplaar van Stichting de Locomotor (**registrummer 783**) verkreeg als oudste representant de A-status. Het exemplaar van de STAR is van meerwaarde vanwege de historische relatie met de omgeving waarin het wordt bewaard (vervoer van soda vanuit depot Delfzijl), goed voor een B-status.

Beeld: N.V. Nederlandsche Spoorwegen (Dienst van Economische Zaken): Voor elk vervoer een wagen; Utrecht, 1959.

Bijlage 2: Samenstelling Beoordelingscommissie en Sectie Beheer per 31-12-2018

Beoordelingscommissie	
naam	hoedanigheid
dhr. Drs. S. van Genuchten	voorzitter
dhr. Dr. A.J. Veenendaal	deskundige geschiedenis algemeen en railgeschiedenis
dhr. Dr. H. Buiten *	deskundige geschiedenis infrastructuur
dhr. Drs. P. Zorge *	deskundige geschiedenis en rollend materieel spoorwegen (hoofdspoor en lokaalspoor)
dhr. Ing. P.W. van der Vlist	deskundige geschiedenis en rollend materieel spoorwegen (hoofdspoor)
dhr. F. Hemminga *	deskundige geschiedenis en rollend materieel tramwegen (interlokale en lokale tram)
dhr. M. Moerland	deskundige geschiedenis en rollend materieel tramwegen (interlokale en lokale tram)
dhr. Dr. Ir. H.J. Kolkman	deskundige geschiedenis en rollend materieel industriespoor (normaal- en smalspoor)
dhr. G.W. de Graaf *	deskundige geschiedenis en rollend materieel industriespoor (normaal- en smalspoor)
dhr. Drs. P. Zorge	secretaris
dhr. M.H. Popma	beheerder register en deskundige culturele waardering

* Benoeming moet nog formeel worden goedgekeurd.

** Peter Zorge heet aangegeven het secretariaat te blijven doen tot met de beheerder de taakverdeling besproken is.

Sectie Beheer	
naam	organisatie / hoedanigheid
dhr. K. Wielemaker	Stoomtrein Goes-Borsele / voorzitter
dhr. P. Jansen	Zuid-Limburgse Stoomtrein-Maatschappij / lid
dhr. Dr. Ir. J. Koopmans	Tramweg Stichting / lid
dhr. Ing. P-P. de Winter	Het Spoorwegmuseum / lid
dhr. M. Grootendorst	Stichting voorheen RTM / lid
vacature	namens beoordelingscommissie / lid
dhr. Drs. P. Zorge	secretaris